

IFRS i 2019-regnskapet

Det er én endring som vil få store konsekvenser for mange 2019-regnskaper, nemlig kravet om balanseføring av innleieavtaler. Mange selskaper har også behov for å videreutvikle informasjonsgivingen rundt finansielle instrumenter og driftsinntekter. Bruken av alternative resultatmål er også fortsatt et område som av mange bør utbedres ytterligere i forbindelse med utarbeidelse av årsrapporten for 2019.

Dr. oecon. og statsautorisert
revisor
Steinar S. Kvifte
Partner EY

IASB har ferdigstilt alle de store prosjektene, herunder det om finansielle instrumenter (IFRS 9 *Finansielle instrumenter*), inntektsføringsprosjektet (IFRS 15 *Driftsinntekter fra kontrakter med kunder*), leieavtaleprosjektet (IFRS 16 *Leieavtaler*) og sist, forsikringskontraktprosjektet (IFRS 17 *Forsikringskontrakter*).

IFRS 9 og IFRS 15 trådte i kraft i 2018, IFRS 16 trådte i kraft i 2019, mens IFRS 17 trer i kraft i 2021 (ikrafttredelsestidspunkt foreslått utsatt til 2022). De tre første har implikasjoner for det store flertallet av IFRS-rapporterende foretak, mens IFRS 17 er en standard som først og fremst får betydning for én enkelt bransje.

Nye standarder: planlegging og gjennomføring

Implementeringen av IFRS 9 og IFRS 15 representerte for mange foretak krevende planleggings-, tilretteleggings- og gjennomføringsprosesser, uten at nødvendigvis de regnskapsmessige kvantitative utslagene var dramatiske. I mange tilfeller har disse standardene først og fremst stilt nye krav til foretakenes prosesser og systemer for informasjonshenting for noteopplysningsformål. Planleggingen, tilretteleggingen og gjennomføringen av implementeringen av IFRS 16 har vært like omfattende, men generelt har

Aktuelt om finansiell rapportering

Formålet med denne spalten er å gi løpende oppdatering på aktuelle og sentrale spørsmål om finansiell rapportering. Det vil kunne være nye standarder eller tolkninger fra IASB eller NRS, men også relevante uttalelser gitt av regulerende myndigheter, eller kommentarer til andre relevante utviklingstrekk med betydning for norske foretaks finansielle rapportering. En regnskapsfaglig spesialistgruppe i EY er forfattere av spalten. Dette nummerets spalte er forfattet av dr. oecon., statsautorisert revisor og nordisk IFRS-leder Steinar S. Kvifte.

de regnskapsmessige kvantitative utslagene vært større for denne enn for de to forannevnte standardene.

Felles for alle disse tre standardene er at implementeringen i regnskapet skjer i to faser. Første fase er førstegangsansendelse i delårsregnskap, mens andre fase er førstegangsansendelse i årsregnskap. I første fase utarbeider foretakene ofte omfattende noteinformasjon om effekten av førstegangsansendelsen, mens de i andre fase utarbeider den gjentakende noteinformasjonen som standardene krever for første gang (i delårsrapporter er kravene til detaljert informasjon langt mindre omfattende).

2019-regnskapet blir første regnskap der kravene i IFRS 16 til gjentakende noteinformasjon gjelder. Det er derfor særlig viktig at foretakene gjør en grundig og gjennomtenkt analyse av hvordan notekravene i standarden best kan etterleves. Regulerende myndigheter, representert ved den Europeiske Verdipapir- og Markedstilsynsmyndigheten (ESMA), har påpekt at det fortsatt er en del svakheter hos mange

foretak når det gjelder etterlevelse av kravene i IFRS 9 og IFRS 15 (European common enforcement priorities for 2019 annual financial reports (22. oktober 2019) («ESMAs prioriteringsdokument for 2019»)). Finansielle instrumenter og inntektsføring er derfor to områder som fortjener særskilt oppmerksomhet i forbindelse med 2019-regnskapet.

Alternative resultatmål

Alternative resultatmål (APM-er) blir en stadig viktigere del av foretakenes kommunikasjon av finansielle resultater. Fordi bruken av APM-er har blitt stadig mer utbredt, samtidig som foretakenes praksis fortsatt er til dels uensartet, utga ESMA i 2015 retningslinjer for foretakenes bruk av APM-er. Retningslinjene trådte i kraft i 2016. Finanstilsynet har vurdert foretakenes etterlevelse gjennom et tematisyn i 2017, som ble fulgt opp gjennom en kontroll i 2018. Den siste tiden har Finanstilsynet i stadig større grad gjort selskapsespesifikke kontroller rettet mot APM-bruken. Finanstilsynets tilsynsarbeid har, naturlig nok, dreid seg om etterlevelsen av ESMAs retningslinjer.

Kravet om balanseføring av innleieavtaler vil få store konsekvenser for mange 2019-regnskaper.

I ESMA's prioriteringsdokument for 2019 er APM-er igjen på agendaen. APM-er bør derfor også være et tema som får stor oppmerksomhet i forbindelse med utarbeidelse av årsrapporten for 2019.

I det følgende redegjøres det litt nærmere for hvilke sider av IFRS 9, IFRS 15, IFRS 16 og APM-retningslinjene som må vektlegges spesielt i det kommende årsoppgjøret.

IFRS 16

Leietakere har frem til og med 2018 skilt mellom operasjonelle og finansielle leieavtaler, og kun den siste typen avtaler har blitt reflektert i balansen (i praksis har flertallet av leieavtaler blitt vurdert som operasjonelle). IFRS 16 etablerer et annet tankesett, ved at enhver leieavtale gir opphav til både eiendeler og forpliktelser. Avtalte fremtidige leiebetalinger skal innregnes som forpliktelse, mens den tilhørende leieretten representerer en regnskapsmessig eiendel. Det innebærer at alle foretak med innleiekontrakter i 2019 har fått en oppblåsing av balansen i 2019, med mindre leiekontraktene er korte (12 måneder eller kortere) eller gjelder eiendeler med lav verdi (IASB har antydnet at USD 5 000 anses å være lav verdi i denne sammenheng).

I tidligere delårsrapporter for 2019 har foretakene allerede reflektert effekten av IFRS 16. Likevel må tolkninger og skjønnsutøvelser som er gjort for delårsrapporteringsformål fortløpende revurderes, i den grad ny informasjon tilflyter foretaket. Dette kan være agendabeslutninger fra IFRS IC (IASBs tolkningskomité), uttalelser eller kontrollbeslutninger fra regulerende myndigheter (Finanstilsynet, ESMA), eller observasjoner av rapporteringspraksis i andre foretak.

IFRS IC har for eksempel i løpet av 2019 gjort agendabeslutninger vedrørende behandling av leieforpliktelser hos en operatør av en felleskontrollert driftsordning (mars 2019), identifikasjon av leieavtaler i kontrakter om bruk av underjordisk område til for eksempel utrulling av kabelnett (juni 2019) og fastsettelse av marginal lånerente til bruk ved måling av leieforpliktelser (september 2019). Ingen av disse agendabeslutningene er trivielle, og det kan ikke utelukkes at enkelte foretak må endre sin tidligere praksis under IFRS 16 som en følge av dem.

ESMA's prioriteringer

I ESMA's prioriteringsdokument for 2019 trekkes IFRS 16 frem som en standard som tilsynsmyndigheter vil rette spesiell oppmerksomhet mot i

forbindelse med de kommende regnskapskontrollene. Det kan forventes at det også gjelder Finanstilsynet i Norge.

ESMA retter søkelyset mot fem konkrete forhold:

1. leieperiode (fastsettelse av leieperiode krever utstrakt skjønn i avtaler som er gjensidig oppsigelige uten nærmere kontraktsregulering),
2. diskonteringsrente (ved fastsettelse av marginal lånerente må en se hen til leieperiode, sikkerhet, verdien av rett-til-bruk-eiendelen, og det aktuelle økonomiske miljøet),
3. presentasjon og noter (presentasjon i resultat- og kontantstrømoppstillingen, og opplysninger om rett-til-bruk-eiendeler og leieforpliktelser, skjønnsutøvelse og forutsetninger, og ikke-balanseførte avtaler),
4. nedskrivningsvurderinger av rett-til-bruk-eiendel (transparente noteopplysninger), og
5. implementering (opplysninger om implementeringsmetode og anvendte forenklingsregler, og avstemming mellom opplyste leiebetalingsforpliktelser før implementering av IFRS 16 og leieforpliktelser regnskapsført etter IFRS 16).

Prinsippendringer

En av utfordringene med IFRS 16 er at den inneholder en rekke valg som

selskaper skal gjøre ved førstegangsansendelse, men det gjøres også prinsippvalg som får betydning for regnskapsføringen av fremtidige leieavtaler. Ulempen ved den utstrakte valgdgangen er at et av hovedformålene med standarden, nemlig sammenlignbarhet på tvers av leieavtaler og på tvers av selskaper, ikke oppnås med mindre foretak, for eksempel i samme bransje, gjør de samme prinsippvalgene. Enkelte foretak har i løpet av 2019 observert at prinsippvalg som er blitt gjort ved førstegangsansendelsen av IFRS 16, avviker fra det som fremstår som mer utbredt praksis i bransjen. Når sammenlignbarhet er noe som etterlyses av brukerne (investorer og analytikere), er det ikke overraskende at noen foretak vurderer prinsippendringer med virkning allerede i årsregnskapet for 2019, for å tilpasse seg utstrakt bransjepraksis.

Sammenlignbar informasjon

Et annet utslag av praksisutvikling som kan medføre justeringer i forhold til det som har vært rapportert i delår, er markedets etterspørsel etter sammenlignbar informasjon. Et stort flertall av foretakene innarbeidet IFRS 16 i første kvartal 2019 ved bruk av den såkalte modifiserte implementeringsmetoden. Det innebærer at sammenligningstallene for 2018 ikke omarbeides, og en bruker er derfor i praksis overlatt til seg selv når trendanalyser skal utarbeides. Enkelte foretak på Oslo Børs imøtekom markedets behov for sammenlignbar informasjon ved å vise delårstallene i 2019 ved bruk av samme standard som 2018-tallene ble utarbeidet etter (IAS 17 *Leieavtaler*). Det kan ikke utelukkes at et langt større antall foretak vil etterkomme den etterspørselen som er i markedet, ved å utarbeide noteinformasjonen i årsregnskapet etter den nevnte malen.

IFRS 9 og IFRS 15

ESMA antyder i prioriteringsdokumentet for 2019 at implementeringen av IFRS 9 og IFRS 15 i 2018 etter deres syn bare var delvis vellykket: «ESMA highlights the need to further improve the quality, consistency and

coherence of information provided in the 2019 financial statements compared to the 2018 financial reporting period, building on (i) experience from the first year of application, (ii) the information needs of users and (iii) developing market practice» (side 4). Denne vurderingen har to ulike dimensjoner. For det første er ESMA neppe alene om å mene at det er forbedringspotensial i forhold til anvendelsen av disse to standardene. På den annen side er det heller ikke å forvente at implementeringen av to såpass omfattende og komplekse standarder i samme regnskapsår skal kunne gjennomføres uten at det i etterfølgende perioder vil være rom for forbedringer. Dette er særlig relevant når enkelte av de svakhetene som observeres, først blir synlig når en har oversikt over et bredt spekter av praksistilnæringer. Før 2018 hadde ingen av foretakene denne kunnskapen, fordi det var veldig få foretak, på tvers av landegrensene, som implementerte disse standardene tidlig.

IFRS 9

ESMA tilkjennegir at IFRS 9 vil bli fulgt opp først og fremst blant finansinstitusjoner. Det er særlig nedskrivning av finansielle eiendeler, og herunder spesielt anvendelsen av forventet-tap-modellen, som ESMA har observert svakheter ved i praksis.

ESMA minner om:

- Nødvendigheten av objektivitet i estimeringen av kredittap, hensyntaken til sannsynlighetsvektede utfall, som også skal reflektere eventuell sikkerhetsstilling, og bruk av rimelig og dokumenterbar fremtidsinformasjon.
- Konsekvensen av vesentlige økninger i kredittrisikoen er sentral i nedskrivningsvurderingen. Foretakene må derfor etablere gode prosedyrer for fortløpende å kunne ta stilling til om tapsavsetningen skal ha en 12 måneders horisont (Trinn 1) eller skal beregnes i forhold til instrumentets levetid (Trinn 2 og 3).
- Avstemming av tilleggsinformasjonen som gis om tapsavsetningene og de tilhørende regnskapsstørrelsene vil bedre brukernes forståelse

av de regnskapsmessige konsekvensene av den iboende kredittrisikoen.

- Disaggregert informasjon om kredittrisikooksposering og tapsavsetninger skal gis pr. trinn og klasse/kategori (for eksempel pr. type motpart, geografisk område og/eller type produkt).
- Det er sentralt at både kravene om kvantitativ og kvalitativ informasjon i noter etterleves, herunder kravet til informasjon om de ulike scenarioene lagt til grunn i tapsberegningene og om hvordan fremtidsutsikter er innarbeidet i tapsberegningene, samt kravet til å utføre sensitivitetsanalyser og gi informasjon om disse i regnskapene.

IFRS 15

IFRS 15 blir av enkelte omtalt som «keiserens nye klær», under henvisning til at standarden har blitt omtalt som en fundamental nyskaping, uten at den har påvirket inntektstallene nevneverdig i praksis. Det nyskapende med IFRS 15 er først og fremst at den erstattet en modell som søkte å oppnå samsvar mellom de inntektskapende aktivitetene og inntektsføringen med en modell som søker å sammenstille inntektsføringen med salgsobjektets kontrollovergang. At inntektstallene for mange foretak ikke har blitt vesentlig justert som følge av IFRS 15, skyldes trolig flere forhold, herunder at kontrollbegrepet i standarden korresponderer med det økonomiske innholdet i mange transaksjoner. Videre er IFRS 15 en prinsippbasert standard, og noen har funnet rom for å tolke inn tidligere praksis i den nye standarden.

Det kan imidlertid heller ikke utelukkes at effekten av IFRS 15 er undervurdert. Det faktum at IFRS IC i løpet av de siste 18 månedene har utgitt syv IFRS 15-tolkningsuttalelser, en TAD (foreløpig uttalelse), flere uttalelser vedrørende andre standarder initiert av IFRS 15, og at det for tiden pågår diskusjoner i komiteen omkring minst én annen IFRS 15-relatert problemstilling, tilsier at førstegangsansendelsen av IFRS 15 ikke var perfekt. Flere av uttalelsene har vært av en sånn karak-

ter at berørte selskaper har måtte gjøre betydelige omlegginger i regnskapsføringen. At det kan komme flere tilsvarende avklaringer av betydning for inntektsføringspraksisen også i norske foretak det kommende året, er sannsynlig.

Det er derfor sentralt at IFRS-rapporterende foretak følger nøye med på IFRS ICs agenda og fortløpende vurderer om nylig utgitte uttalelser eller pågående diskusjoner har eller kan få betydning for deres inntektsføringspraksis.

ESMA understreker betydningen av IFRS 15 i sitt prioriteringsdokument for 2019 og hevder at veldig mange foretak må videreutvikle informasjonen som gis om inntekter fra kunde-kontrakter. Dette gjelder blant annet prinsippbeskrivelsene som i mange sammenhenger oppfattes å være generiske og lite forklarende i forhold til foretakets transaksjonstyper og omstendigheter. Særlig er det viktig at det gis dekkende informasjon om skjønnsutøvelse og forutsetninger brukt ved anvendelse av inntektsføringsmodellen i IFRS 15. ESMA nevner at tilleggsopplysninger om prinsipp-agent-vurderinger i mange sammenhenger er kritisk for forståelsen av regnskapet, men at mange foretak likevel synes å forbigå disse ofte komplekse vurderingene i stillhet i regnskapet. Det påpekes også at kravet om å gi disaggregert informasjon om inntektsstrømmer ikke etterleves av alle foretak. Det betyr ikke at foretakene ikke gir disaggregert informasjon, men at oppsplittingen ofte er for grovkornet og ignorerer brukernes behov for informasjon om sammensetningen av foretakets inntekter.

APM-er

ESMA publiserte høsten 2015 retningslinjer for utarbeidelse og bruk av APM-er utenfor regnskapet (APM-er i regnskapet reguleres av IFRS). Retningslinjene trådte i kraft 3. juli 2016 – med virkning fra og med halvårsrapporteringen for 2016. I ettertid har ESMA i tillegg utgitt en rekke uttalel-

ser som er ment å gi ytterligere veiledning i forståelsen og anvendelsen av retningslinjene. I Norge er det Finanstilsynet som håndhever anvendelsen av retningslinjene.

Finanstilsynet oppsummerte funnene i sin kontroll av 25 børsnoterte foretaks bruk av APM-er i 2016- og 2017-rapporteringen på følgende måte: «Kontrollen avdekket at foretakene fortsatt ikke oppfyller kravene på en rekke områder. Det er avdekket vesentlige mangler i etterlevelse i foretakenes forklaring av bruk og i avstemming av alternative resultatmål. Finanstilsynet har også observert tilfeller der alternative resultatmål blir vektlagt mer enn regnskapstall, og hvor det ikke er gitt en balansert fremstilling».¹

I kjølvannet av denne kontrollen har tilsynet utført en rekke foretaksspesifikke APM-kontroller, samtlige med tydelige anbefalinger til foretakene om å forbedre praksis som etter tilsynets vurdering er mangelfull. Med dette norske bakteppet er det ikke overraskende at også ESMA retter søkelyset mot APM-er i sitt prioriteringsdokument for 2019. ESMA gjør spesielt oppmerksom på at endringen i prinsipp for regnskapsføring av leieavtaler etter IFRS 16 kan få betydning for APM-ene.

IFRS 16 har særlig stor innvirkning på alternative resultatmål (APM-er) som EBITDA, netto rentebærende gjeld (NIBD) og egenkapitalandel. I «Praksisundersøkelsen 2019» (Revisjon og Regnskap nr. 6/2019) ble det vist at foretakene i det aktuelle utvalget (33 foretak notert på Oslo Børs) i liten grad har gjort endringer i hvilke APM-er de bruker som følge av implementeringen av IFRS 16. Med en såpass fundamental omlegging av regnskapspraksis som IFRS 16, er det viktig at APM-ene justeres for å gjøre dem sammenlignbare, og at definisjoner og avstemming justeres tilsvarende. For å sikre sammenlignbarhet fra 2018 til 2019 hadde foretakene i utvalget grovt opp-

summert valget mellom å justere regnskapstallene for IFRS 16-effekter i 2019 og fremover, eller å justere tidligere perioder for IFRS 16-effekter. Det siste er det få observasjoner av i norsk praksis, noe som for så vidt ikke er overraskende gitt at de fleste foretakene har anvendt den modifiserte overgangsmetoden. Den nevnte praksisundersøkelsen viste imidlertid at flere foretak har søkt å sikre sammenlignbarheten ved å opplyse om hvilken effekt IFRS 16 har hatt på APM-ene i innværende periode.

For mange foretak vil APM-bruken være et viktig tema i forbindelse med årsoppgjøret for 2019. Det å gjennomgå etablert praksis med ESMA's retningslinjer som utgangspunkt, er formålstjenlig. En slik gjennomgang bør blant annet fokusere på at fremstillingen av APM-er er balansert i forhold til regnskapstallene og at det gis dekkende tilleggsopplysninger i form av definisjoner, forklaringer og avstemminger. Det er også naturlig å vurdere nærmere hvordan implikasjonene av IFRS 16 best kan reflekteres, både i regnskapet og utenfor regnskapet.

Avsluttende kommentarer

2019-årsoppgjøret står for døren og som ofte før er det enkelte problemstillinger som peker seg ut som særlig aktuelle. Som redegjort for over gjelder det først og fremst regnskapsføring av leieavtaler, men også informasjonsgivingen omkring finansielle instrumenter og driftsinntekter vil for mange foretak være viktig å videreutvikle. For mange vil oppfølging av relevante tolkningsuttalelser fra IFRS IC være nødvendig, men det å se hen til praksis blant andre foretak, for eksempel foretak i samme bransje, kan også være formålstjenlig. Det samme gjelder bruk av APM-er – for mange foretak er det fortsatt rom for forbedringer.

¹ *Kontroll av noterte foretaks etterlevelse av retningslinjer – alternative resultatmål – 2018*, Finanstilsynet, november 2018.